

Savas herbas

Foto autors Ventspils Tūrisma informācijas centra foto arhivs

Kiekviens šalis, miests turi savo simbolikā: vēliava, himnā, herba. Tokie pat yra ir Ventspilio išskirtinumo bei istorinio priklausymo simboliai. Die Flagge und Hymne von Ventspils entstanden während des nationalen Erwachens und der Wiederherstellung der Unabhängigkeit. Die Elemente des Stadtwappens sind dagegen bereits im Jahr 1369 auf einem Wachssiegel zu finden.

Darüber hinaus gilt das Stadtwappen als eines der ältesten heraldischen Symbole in Lettland.

Pats žodis „herbas“ atsirado neseniai, yra kilęs iš rusiško žodžio *репб*, kuris savo ruožtu kilo iš lenkiško *herb* ir vokiečių kalbos *Erbe* (*paveldas*). Žodis reiškia palikimą, perduodamą iš kartos į kartą, tarsi genetinį kodą.

Ventspilio herbo fonas padengtas tinklu, specialistų tai vadinama damaskavimu (Damasko kardo ornamento imitavimu), herbų simboliai susiję su ginklais – kryžiaus žygiais, riterių turnyrais. Bet kodėl su tinklu ne todėl, kad čia gyvena žvejai?! Viršuje – lenktas (dar vadinamas tamplierių) kryžius. Tai vokiečių riterių galios simbolis, o Ventspilis – Livonijos ordino uostas. Po kryžiumi – medžioklės ragas. Ką jis galėtų reikšti? Gal tai, kad aplink Ventspilį yra daug miškų ir todėl – gerų medžioklės plotų.

Su tolima miesto praeitimi susijusius heraldinius simbolius – medžioklės ragą ir Livonijos ordino kryžių – Ventspilis išsaugojo ir ateinančius šimtmečius, kai buvo Kuržemės ir Žiemgalos kunigaikštystės arba Kuržemės gubernijos miestas. Tiesa, skydo spalva arba forma laikui bėgant keitėsi, keičiantis heraldikos kūrimo ir meninio stiliaus tendencijoms, taip pat politinėms ir ideologinėms aplinkybėms.

Tačiau daugiausia pokyčių įvyko 20 a., kai buvo daugiausia simbolikos supratimo ir naudojimo peripetijų.

20 a. pradžioje susikūrus Latvijos valstybei, simbolikos klausimai tapo aktualūs, priėmus Latvijos Respublikos vėliavos ir herbo įstatymą. 1923 m. buvo įkurtas Heraldikos komitetas. Tuo metu tik 19 iš 36 miestų turėjo oficialiai patvirtintus herbus, tačiau, kaip pripažino komitetas, ne visi jie buvo tinkami Latvijos valstybei, pavyzdžiui, Latgalos herbas priminė Polocko herbą su dvigalviu ereliu skydo viršuje. Ventspilio herbe buvo išlikusi Livonijos laikų simbolika. O tautinės savimonės ugdymasis anuo metu vyko ir visko, kas vokiška, neigimo pagrindu, tokiam kontekste daugelis istorinių herbų elementų buvo suvokiami kaip vokiški, būdingi „latvių pavergimo šimtmečiams“, todėl laikyti netinkamais naujosios valstybės simbolikai. Pažymėtina, kad savivaldybių valdantieji taip pat norėjo, jog istoriniuose herbuose neliktų nelatviškų elementų. Tokia nuostata labiausiai palietė kryžių. Ventspilio miesto valdžia norėjo kryžių pakeisti Lačplėsio ugniniu kryžiumi arba švyturiu su spinduliais. Kaip ir Ryga bei Valmiera, irgi pareiškė norą atsisakyti vokiško kryžiaus. Tačiau Ventspilio istorinė simbolika buvo išsaugota, paskutinę akimirka, prieš pat pateikiant tvirtinti aprašą Prezidentui, iš jo išbraukus „ugninį kryžių“. Ventspilio miesto herbą oficialiai patvirtino Latvijos Respublikos prezidentas Janis Čakstė 1925 m. spalio 31 d. oktobri.

1940 m. Latvijai praradus nepriklausomybę, formaliai herbo naudojimas nebuvo uždraustas arba kaip nors kitaip suvaržytas, tačiau praktiškai herbas nebuvo naudojamas. 7-ojo deš. pabaigoje vėl buvo grįžta prie simbolių, ir, kaip 20 a. pradžioje, atrodė, kad istoriniam herbiui netinka lenktasis tamplierių kryžius, jis buvo pakeistas simboliškumo prasme neutraliu laivo vairu. LTSR laikotarpiu herbams buvo būdinga tai, kad naudoti vėliavos elementai ir spalvos.

Daug didesnę reikšmę simboliai vėl įgijo Atgimimo metu, tautai pasiryžus atgauti savo valstybės nepriklausomybę, ir 1989 m. kovo 29 d. Ventspilis atkūrė savo istorinį, 1925 m. patvirtintą, herbą.

2011. 2011m. liepos 28 d. Latvijos Respublikos Kultūros ministerija Ventspilio miesto herbą įregistravo Herbų registre.

Miesto vėliavos sukūrimas susijęs su herbo istorija. Atkūrus istorinį herbą – 1989 m. kovo 29 d., kai Ventspilio deputatų tarybos sprendimu miestas atkūrė 1925 m. patvirtintą herbo formą – atrodė būtina sukurti ir miesto vėliavą.

Pasakojimas apie Ventspilio herbo pokyčius

Miestas turi ne tik savo žodinį – parašomą ir ištariamą – pavadinimą, bet savo „vaizdinį pavadinimą“, sukurtą iš spalvų ir simbolių. Pirmasis istorijos eigoje gali daugiau ar mažiau keistis, o antrasis – pastovus ir tik retai, susiklosčius nelemtai situacijai, esant nepalankioms sąlygoms, pakeičiamas arba panaikinamas. Tai patvirtina ir Windau / Виндава / Ventspilio „vaizdinio pavadinimo“ – miesto herbo – istorija.

Ventspilis – vienas iš nedaugelio viduramžių miestų, esančių Latvijoje, jau 14 a. pradėjusių formuoti savo heraldinę simboliką. Viena iš 11 gyvenamųjų vietų, Livonijos laikais (13-16 a.) įgijusių miesto teises, negalėjo likti be pasididžiavimą savo miestu ir miestiečių sąmoningumą stiprinančio ženklų – tai būtų buvę nepriimtina! Seniausias herbas, kuris kiek vėliau įsitvirtino kaip miesto herbas, yra išlikęs 1369 m. apvaliame vaško antspaude, kuriuo užantspauduoti dokumentai. Jo centr e esančioje erdvėje yra kryžius paplatintais galais (t. y. pleištinis arba lenktas kryžius), po juo – išgaubtas medžioklės ragas. Antspaude įrašyta: „Ženklas miestiečiams, gyvenantiems Ventos mieste“ (*Sigillum burgencium in Winda manencium*). Nors šis atvaizdas dar negali būti laikomas herbu tikraja šio žodžio prasme (vaizduojamieji elementai nėra išdėstyti skyde), jis be abejonų yra pirminis Ventspilio miesto heraldinis simbolis, nes tiek kryžius, tiek ragas išliks kaip pagrindinės figūros ir vėliau bus išdėstyti skyde. Jų konkretus atkūrimas arba stilizacija nėra esminis dalykas – kiekvienas menininkas, piešiantis herbą, šiek tiek jį keitė pagal savo įsivaizdavimą, kaip tai daroma. Jau kitaip buvo 20 a., kai visuomenė prirato prie tikslių serijinių reprodukcijų ir herbo atvaizdas turėjo būti identiškas.

Herbe pavaizduotų simbolių reikšmė nėra lengvai paaiškinama. Etwas einfacher lässt sich die Bedeutung des Kreuzes erklären, nämlich, es steht für eine Siedlung als eine Stadt des Livländischen Ordens ähnlich wie das auf dem Wappen von Valmiera und Riga dargestellte Tatenkreuz. Dėl medžioklės rago – yra įvairių šios simbolinės figūros paaiškinimų. Vienas iš jų: medžioklės ragas plačiai paplitęs Vakarų Europos miestų ir šeimų heraldikos simbolis, todėl, plintant tradicijai, jis tapo ir Ventspilio simbolikos elementu. Baltijos vokiečių istorikas K. Metigas teigė, kad Ventspilio atveju medžioklės ragas gali būti siejamas ir su labai praktišku dalyku – medžiokle, nes netgi vienas svarbiausių Ventspilio komtūro pagalbininkų buvo vanagų dresuotojas, gaudęs vanagus, rūpinęsis ir dresavęs, kad būtų galima su jais medžioti.

Atrodo, kad labiausiai kintantys elementai yra herbo spalvos ir metalo atspalviai – auksas arba sidabras. 1728 m. Ventspilio rotušės protokolų knygoje aprašoma, kad herbo „viršutinėje baltoje dalyje yra auksinis tamplierių kryžius (...) apatinėje tamsiai mėlynoje dalyje – tinklas, ant jo juodas ragas su auksiniu kandikliu ir apvadu (...)“. 19 a. pradžioje nurodyta, kad visas skydo plotas juodas, o ragas ir kryžius – sidabriniai. Tik nuo 1846 m. įsitvirtino iki dabar naudojamas spalvų derinys. Visuose aprašymuose minimas „žvejo tinklas“, kuris dažniausiai apatinėje skydo dalyje, taip pat medžiotojo ragas, pakabintas už saito ant kryžiaus. Toks Ventspilio herbas buvo iki 1925 m., kai R. Zarinio ar vieno iš jo mokinių nupieštas Ventspilio herbas (autorystė iki šiol neišaiškinta) įgavo pavidalą, kuruo jis išliko iki šiandien: „Purpuriniame lauke su sidabrinio tinklu yra sidabrinis medžioklės ragas su auksiniu kandikliu, lankeliu ir apvadu, virš jo – auksinis tamplierių kryžius“. Tiesos dėlei reikia pasakyti, kad pirmaisiais Latvijos Respublikos gyvavimo metais, išgyvenant tautinį ir patriotinį pakilimą ir siekiant atsikratyti „vokiško“ paveldo, miesto valdžia paprašė Heraldikos komitetą pakeisti kai kurias herbo figūras, vietoje „vokiško geležinio kryžiaus įdedant latvišką simbolį – Lačplėsio ugninį kryžių arba švyturį su spinduliais“. Auch die Kommunalverwaltungen von Riga und Valmiera wollten auf das Tatenkreuz verzichten, doch nach der Genehmigung der Beschreibungen und Abbildungen der historischen Wappen entschloss sich der Ausschuss für Heraldik, die historischen Elemente zu bewahren.

Sovietinės okupacijos metai buvo ilgas Ventspilio herbo, kaip ir kitų Latvijos miestų herbų, „uždraudimo“ arba „užmiršimo“ laikotarpis. . Tik 20 a. 7 deš. pabaigoje, kuriant tarybinius miestų simbolius, daug dėmesio buvo skirta ir Ventspilio herbiui. . Ventspilio muziejaus fonduose saugoma apie 40 skirtingų eskizų, kuriuose neįtikėtina daug naujų simbolių – nuo žuvėdrų, inkarų ir laivų iki J. Fabricijaus paminklo ir didelės penkiakampės žvaigždės. Po ilgų peripetijų 1970 m. buvo patvirtintas simbolis, jungiantis ir senovinius, ir tarybinius elementus: viršutinėje skydo dalyje pavaizduotas medžioklės ragas, o apatinėje – laivo vairs. Kryžius kaip svetimas tarybinei ideologijai, žinoma, išnyko. Visko viduryje buvo Latvijos TSR vėliavos spalvos.

Ventspilis savo istorinę simboliką atgavo 1989 m. kovą, kai dailininkas A. Norytis atkūrė 1925 m. patvirtintą simbolį. 1993 m. jis dar kartą buvo peržiūrėtas Valstybinės heraldikos komisijos (eskizą pateikė dailininkai J. Ivanovas, G. Kirkė, L. Šėnbergas). Aprašymas, kuris heraldikoje yra esminis, buvo analogiškas, eskizas skyrėsi nereikšmingomis, iš pirmo žvilgsnio nepastebimomis detalėmis. Praktiškai buvo naudojamas A. Noryčio pieštas variantas. Norisi tikėti, kad senasis miesto simbolis išliks (bus naudojamas) ir ateityje, šimtus metų, kaip teigė istorijos mokslų dr. Armandas Vijūpas.

🏠 Dārzu iela 6, Ventspils

📍 Dārzu iela 6

